

riep Wesleys verzet tegen het predestinatiedogma weerstand op. Maar naast hem stond George Whitefield, die wel deze leer aanhing en, ofschoon calvinist, zich methodist bleef noemen. Wesley en Whitefield wilden onderling geen breuk. Zie hun briefwisseling uit 1740, toen Whitefield zijn broeder in het geloof opriep: 'Why, then should we dispute, when there is no probability of convincing? Will it not in the end destroy brotherly love, and insensibly take from us that cordial union ... of soul which, I pray God, may always subsist between us? ... Honoured sir, let us offer salvation freely to all by the blood of Jesus, and whatever light God has communicated to us, let us freely communicate it to others ...'.

Zijn er betere omschrijvingen denkbaar voor de in de negentiende eeuw toenemende 'evangelische' openheid en de relativering van het eigen standpunt? Bij verschil van mening en talent hebben Wesley en Whitefield samengewerkt voor hun gemeenschappelijk doel.

Vanzelf richt zich de blik op de spectaculaire tocht van het methodisme vanuit Engeland naar de overkant van de Noordzee. Missionaire activiteit zat in de beweging ingebouwd. Al tijdens het leven van John Wesley en George Whitefield heeft het methodisme zich naar het vasteland uitgebreid. Na hun dood is dit gecontinueerd, zelfs geïntensiveerd. Hebben de Nederlanders niet gewild?

Wesleys vriend Robert Carr Brackenbury, die hem meer dan eens naar Nederland vergezeld had, werd in 1783 naar Jersey en Guernsey gezonden. Spoedig gonsde het daar van geestelijke activiteit. De afstand naar Normandië was slechts gering. Taalverschil noch oorlog vormden een barrière. William Toase bezocht op de Kanaal-eilanden Franse krijgsgevangenen, die later een invalspoort vormden voor zendelingen uit Engeland.⁶ De methodist R. Wilcox ging naar Genève. De hoogbegaafde Charles Cook, net als Wesley altijd op reis, werd de evangelist van Frankrijk; zijn brieven, die zich als romans laten lezen, bevinden zich in het archief van de Methodist Missionary Society. Het duurde niet lang of autochtone predikanten namen geleidelijk de verantwoordelijkheid over. Het methodisme beoogde geen eigen kerkstichting. Maar de oogst was zodanig dat William Toase 17 juni 1844 uit Parijs aan de M.M.S. kon schrijven: 'It is a *fact* that no Society has accomplished in France what God has enabled us to accomplish. This is the plain simple truth'. De kerkhistoricus Th. Roux, terugkijkend, verklaarde: 'Il serait également vrai de dire: 'Il n'y a presque pas de méthodistes en France' que de dire: 'Il y en a partout'".

Dit alles ondanks toenemende tegenstand. Ook deze is tot Nederland

6. R.D. Moore, *Methodism in the Channel Islands*, London, 1952, 79-81.